

Justitiedepartementet
Ju2023/00373

Yttrande

Stockholm 2023-05-29

Skärpta straff för flerfaldig brottslighet (SOU 2023:1)

I ett gemensamt yttrande vill Svensk Försäkring och Larmtjänst¹ framföra följande synpunkter på betänkandet Skärpta straff för flerfaldig brottslighet (SOU 2023:1).

Försäkringsbranschen ser positivt på att utredningen föreslår en ny modell för straffmätning av flerfaldig brottslighet, det vill säga att utredningen föreslår ett minskat utrymme för tillämpning av det som i dagligt tal ofta benämns som straffrabatt (aspirationsprincipen). Vi ser alltför ofta vid exempelvis tillgreppsbrott att domstolar endast utnyttjar den lägre delen av straffskalan, oavsett om det rör sig om både flerfaldig och organiserad brottslighet. Vid upprepad brottslighet bör enligt vår uppfattning straffmätningen skärpas, bland annat för att verka avskräckande för de internationella stöldligorna att komma till Sverige. Av samma skäl delar vi också utredningens uppfattning att det finns behov av att i större utsträckning utnyttja hela straffskalan. Det bör ske även om det inte är fråga om flerfaldig brottslighet. Som utredningen konstaterar innebär den nuvarande ordningen i praktiken att gärningspersoner ofta kommer i åtnjutande av en slags straffimmunitet redan innan straffskalan till fullo har utnyttjats. Det anser vi är orimligt.

Försäkringsbranschen är samtidigt ytterst bekymrad över att utredningen kommer till slutsatsen att den nuvarande ordningen fungerar väl när det gäller åtalsunderlåtelse, förundersökningsbegränsning och direktavskrivning. Alltför ofta väljer förundersökningsledare och åklagare i dag att endast fokusera på de grövsta brotten och att besluta om direktavskrivningar, förundersökningsbegränsningar eller åtalsunderlåtelser avseende övrig brottslighet. Det medför att brottsoffer inte får upprättelse för det brott som de utsatts för. Det innebär dessutom, som utredningen också konstaterar, att enskilda brottsoffer på egen hand måste föra talan om han eller hon vill begära skadestånd.

En förutsättning för att åtalsunderlåtelse, förundersökningsbegränsning eller direktavskrivning ska få användas är trots allt att något väsentligt allmänt eller enskilt intresse inte får drabbas om det beslutas. Ett exempel på när ett sådant väsentligt enskilt intresse åsidosätts är om den som varit utsatt för brottet går

¹ Larmtjänst är ett dotterbolag till Svensk Försäkring som tillhandahåller branschgemensamma tjänster åt främst skadeförsäkringsföretagen i syfte att motverka försäkringsrelaterad brottslighet.

miste om möjligheten att få ett större skadestånd om åtgärden beslutas. I denna del finns det skäl att vara kritisk mot Riksåklagarens riktlinjer², där de angivna beloppsgränserna för att en talan ska anses vara av väsentligt enskilt intresse är alltför höga.

I vissa situationer övertar försäkringsföretag brottsoffers rätt till skadestånd när försäkringsersättning har utbetalats ut. Vid direktavskrivningar, förundersökningsbegränsningar och åtalsunderlåtelser försvåras alltså även försäkringsföretagens möjlighet till regress mot den misstänkta eftersom åtal inte väcks i dessa delar. Det innebär att också försäkringsbolagen måste föra egen talan i dessa delar, vilket ytterst drabbar försäkringskollektivet. Detsamma gäller för brottsoffret om han eller hon vill få ersättning från den misstänkta då avdrag gjorts för självrisk. Utredningen har inte alls tagit hänsyn till denna problematik.

Även om försäkringsbranschen har förståelse för att processekonomiska intressen måste beaktas vid dessa avvägningar anser vi att det finns behov av lagändringar så att en åklagare eller förundersökningsledare blir skyldig att ta större hänsyn till en eventuell skadeståndstalan och andra brottsofferintressen, i linje med de tillkännagivanden som finns från riksdagen³, innan han eller hon beslutar om åtalsunderlåtelse eller förundersökningsbegränsning. Detsamma bör gälla vid direktavskrivning innan en förundersökning inletts. Särskilt problematisk är, som också utredningen pekar på, hanteringen av bedrägeriärenden.

De av utredningen i övrigt föreslagna skärpta principerna för straffmätningen begränsar inte dagens möjligheter att avsluta ärenden i tillräcklig utsträckning. Att det redan nu går att exempelvis begära över- eller omprövning av direktavskrivningar erbjuder inte heller ett tillfredsställande skydd. I stället är det så att för många beslut om direktavskrivningar fattas i dag utan att någon hänsyn över huvud taget tas till brottsofferperspektivet, vilket Riksrevisionen⁴ nyligen också har konstaterat. Motsvarande gäller enligt vår uppfattning även vid beslut om framför allt förundersökningsbegränsning. Användandet av dessa instrument innebär tyvärr i många fall att vissa berörda brottstyper i praktiken närmast är avkriminaliserade.

Larmtjänst

Svensk Försäkring

Mats Galvenius

Ronja Wildenstam

² RÅR 2021:1, Förundersökningsbegränsning och åtalsunderlåtelse.

³ Se bet. 2018/19:JuU12 punkt 16 och rskr. 2018/19:169 samt bet. 2020/21:JuU25 punkt 25 och rskr. 2020/21:289.

⁴ RiR 2023:2, Riksrevisionen, Polisens hantering av mängdbrott – en verksamhet vars förmåga behöver behövs förstärkas.